

СЕКЦІЯ 5. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

Галушко М.І., методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального закладу,
Комунальний навчальний заклад «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ТА МОДИФІКАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

***Анотація.** У матеріалі викладено основні умови організації інклюзивного навчання учнів з розладами аутистичного спектру з метою запобігання сенсорного дискомфорту, негативної емоційної домінанти, стану дифузної тривоги та немотивованих страхів, притаманних даній категорії дітей з особливими освітніми потребами.*

***Ключові слова:** розлади аутистичного спектру, освітнє середовище, модифікація, адаптація.*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства освітні реформи набувають все більш гуманістичної спрямованості. Особливе місце в модернізації системи освіти посідає включення в освітнє середовище осіб з особливостями психофізичного розвитку, адже згідно з демократичними соціальними перетвореннями і пріоритетами сьогодення в нашій країні законодавчо визнано право кожної дитини на здобуття освіти у загальноосвітніх закладах за місцем проживання. В Україні активного впровадження набуває інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір, їх соціальний супровід, що виявляється в розвитку нової форми навчання – інклюзивної, яка вважається основною освітньою інновацією кінця ХХ - початку ХХІ століття. Проблема створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини наразі знаходиться у центрі уваги численних фундаментальних і прикладних розробок вітчизняних фахівців галузі психології та дидактики. Адже демократизація і гуманізація сучасних суспільних перетворень зміщує акценти від адаптації людини до навколишнього середовища в бік адаптації середовища для задоволення потреб людини. У зв'язку з цим навчання дітей з розладами аутистичного спектру (далі РАС) в умовах інклюзивного освітнього простору вимагає проектування і створення освітнього середовища, яке б сприяло їх подальшому розвитку, мало найбільш підтримувальний, стимулюючий та корекційно-розвивальний потенціал.

Діти з РАС у повсякденному житті стикаються з масою труднощів щодо просторового орієнтування, сприймання довкілля, взаємодії з оточуючими, комунікативного спілкування, осмислення отриманої інформації, необхідності застосування вольових зусиль для досягнення результату. Саме цими особливостями і обумовлена необхідність модифікації середовищних ресурсів з метою підвищення ефективності навчання та збереження фізичного і психічного здоров'я учнів з РАС. До них має бути застосований особливий підхід, зорієнтований на міжнародну практику розробки ефективних методів навчання та світові стандарти. Зважаючи на специфіку психічної організації таких дітей, щодо кожної дитини з РАС має бути оптимально визначена необхідність та доречність використання предметних, просторових, організаційно-смыслових та соціально-психологічних ресурсів освітнього простору.

Насамперед, модифікації підлягають просторові ресурси, що передбачає планування простору класного приміщення з урахуванням його багатофункціональності, визначення зон діяльності та їх меж з обов'язковим використанням візуальних опор. Саме використання опори на візуальні стимули, наявність піктограм, умовних позначень, маркування робочих місць допоможуть дитині долати труднощі комунікативного спілкування, просторового орієнтування. Принцип структурування простору з застосуванням візуальних кордонів допоможе дітям з РАС усвідомити правила поведінки на кожній конкретній ділянці простору та зорієнтуватися в певній діяльності. У кожній зоні мають бути зосереджені специфічні для неї предметні ресурси, а кожному предмету необхідно відвести постійне місце, щоб приміщення класу сприймалось дитиною як сталий і захищений простір.

Але дитину потрібно навчити не тільки орієнтуватись у навколишньому, а й регулювати свої відносини з довкіллям: предметами, простором, іншими людьми, орієнтуватися в часі, дотримуватись певної системи правил. Регуляторами поведінки в даному випадку виступають такі чинники, як режим дня, індивідуальний розклад дитини, вимоги педагога та правила поведінки. Дотримання режимних моментів є дуже важливим для забезпечення активності і працездатності, формування вольових якостей, запобігання виникненню страхів та тривожності перед незнайомою ситуацією. Структурування ситуації навчання допоможе дитині з РАС адаптуватися в освітньому закладі, запам'ятовувати події, що відбуваються в певну частину дня, співвідносити часовий проміжок з певним режимним моментом. Введення індивідуального візуального розкладу допоможе дитині краще зорієнтуватись в ситуації, зрозуміти, що на неї чекає далі. Будь-які зміни в розкладі мають бути передбачені заздалегідь і дитина має бути готовою до них. Мова педагога повинна відповідати мовленнєвому розвитку дитини. При висуванні певних вимог слід застосовувати короткі прості фрази з відповідним емоційним забарвленням. Під час формулювання вимог та правил поведінки слід якомога менше використовувати у мовленні частку «не» та слово «ні» . Свідома

регуляція поведінкових проявів дітей з РАС базується на засвоєних з допомогою візуальних орієнтирів правил, схем, алгоритмів поведінки. Засвоєне правило «спочатку - потім» сприяє усвідомленню необхідності виконати поставлене завдання, щоб мати можливість перейти до бажаної діяльності чи отримати певне заохочення.

Ключову роль у задоволенні потреби дитини в сприятливому соціально-психологічному кліматі відіграє спілкування з однолітками. Дорослий має знайомити дитину з доступними моделями спілкування, демонструвати різні вербальні та невербальні засоби міжособистісної взаємодії, моделювати ситуації, що передбачають різноманітні форми спілкування та засвоєння соціальних норм поведінки, спонукають дитину до взаємодії у мікросоціумі.

Беззаперечна важливість засвоєння правил поведінки, структурування діяльності та моделювання просторового середовища є базовою відносно формування у дитини норм безпечної поведінки в соціумі.

Отже, принциповими положеннями адаптації та модифікації ресурсів освітнього середовища для дитини з РАС є: безпека; насиченість предметами, що стимулюють пізнавальну активність та забезпечують можливість для полісенсорного сприймання; смислова впорядкованість відносин у відповідності до сталої системи правил; залучення в систему соціальних стосунків; зорієнтованість освітнього впливу на зону найближчого розвитку дитини і поступове формування здатності самостійно долати перешкоди.

Для забезпечення психологічного комфорту дитини з РАС освітній процес слід будувати з урахуванням прийняттого для дитини темпу та поступового збільшення обсягу роботи, регулярно змінювати види діяльності та форми роботи на уроці, дотримуватись принципу слідування за природними потребами дитини, створювати умови для забезпечення успішності дитини у сфері спілкування та взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Аршатская О. С. Психологическая помощь ребёнку раннего возраста с тенденцией формирования детского аутизма: совместная работа специалистов и родителей. *Альманах ИКП РАО*. 2003. №2. С. 35–42.
2. Карвасарская И.Б. В стороне. Из опыта работы с аутичными детьми: метод. пособ. Москва: Теревинф, 2003. 70 с.
3. Колупаева А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ: АТОПОЛ, 2011. 273 с.
4. Мамайчук И. И. Психологическая помощь детям с проблемами в развитии: метод. пособ. Санкт-Петербург: Речь, 2008. 224 с.

Косиця О.В., майстер спорту з волейболу, голова комісії фізичного виховання, викладач фізичного виховання,
Механіко-технологічний коледж Одеської національної академії харчових технологій